

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research ; PAR) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอเมืองน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอเมืองน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอเมืองน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี

การวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบผสมผสานโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยวิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ (Pre-research Phase)

เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน หัวหน้าครัวเรือนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาคีต่างๆ โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมที่ดำเนินการดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อพบปะกับบุคคลต่างๆ ในชุมชนที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยหรือประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย พูดคุยแนะนำตัวเองเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทราบถึงเป้าหมายและความต้องการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกิจกรรมการวิจัย อันช่วยให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ

กิจกรรมที่ 2 การสำรวจและการศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) เป็นขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ลักษณะทางกายภาพและแหล่งทรัพยากรต่างๆ ภายในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก และถ่ายภาพสถานที่ต่างๆ ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยราชการหรือองค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมที่ 3 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ กิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัย เช่น การเตรียมคนในชุมชน เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับชาวบ้าน เพื่อเป็นแกนนำในการปฏิบัติงานวิจัย มีการเตรียมคน 3 กลุ่ม คือ เตรียมคนในชุมชน เตรียม นักพัฒนา และเตรียมนักวิจัย

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี จำนวน 62 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. หัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี จำนวน 62 ครัวเรือน ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

2. นักพัฒนาและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 คน

3. นักวิจัย จำนวน 10 คน

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคำถาม เพื่อการสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจและศึกษาชุมชน ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

1. ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและศึกษาชุมชน

2. กำหนดและเขียนแนวคำถามและนิยามคำศัพท์ในเชิงปฏิบัติการตามกรอบ

แนวคิด

3. สร้างแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบประเด็นต่างๆ ตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงเป็นแนวคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้วยตนเอง

5. เก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแนวคำถาม

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase)

ขั้นนี้เน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 โดยการอภิปรายและแลกเปลี่ยน (Dialogue) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้านทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เพื่อประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) พร้อมกับการประเมินความเป็นไปได้ ด้านทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและกำหนดรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

กิจกรรมที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (Problem Identification and Diagnosis)

กิจกรรมที่ 2 การวิพากษ์โครงสร้างรูปแบบกิจกรรมการพัฒนา การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Project Appraisal and Identification) หลังจากการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนแล้ว หัวหน้าครัวเรือนและนักวิจัยร่วมกันประเมินความต้องการของชุมชน ร่วมกันตัดสินใจว่าแนวทางแก้ไขโดยวิธีใดเหมาะสมกับชุมชนหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งในขั้นตอนนี้หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดกิจกรรมที่จะนำมาพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อคัดเลือกกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1. หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นตัวแทนครัวเรือน จำนวน 10 คน
2. นักพัฒนาและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
3. นักวิจัย จำนวน 10 คน

ระยะที่ 3 ระยะติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation Phase)

เป็นขั้นตอนที่หัวหน้าครัวเรือนและนักวิจัยช่วยกันตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลการวิจัย และจัดเวทีชาวบ้านเพื่อนำเสนอผลการวิจัย เพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับชุมชน รวมถึงการสานต่อให้ชาวบ้านนำผลการวิจัยไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในบ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอ น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี มีจำนวนครัวเรือน 62 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในบ้านหนองน้ำขุ่น ตำบลบ้านหยวก อำเภอ น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 ครัวเรือน

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ในระยะที่ 3 เป็นการใช้แบบประเมินผล 2 ฉบับ ได้แก่

1. แบบประเมินผลการนำกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน ไปปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลเป็นแบบสำรวจข้อมูลแบบตรวจสอบรายการ และการเติมคำในช่องว่าง ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ดังนี้

- 1.1 รายได้ครัวเรือน
- 1.2 รายจ่ายครัวเรือน
- 1.3 จำนวนพืชเพื่อการยังชีพ
- 1.4 จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ
- 1.5 จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้า

2. แบบวัดความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูลเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ประมวลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามเชิงปฏิบัติการ

2.3 เขียนข้อคำถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการตามกรอบแนวคิด ได้แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความพึงพอใจมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

แล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบประเด็นต่างๆตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

2.3.1 ผศ.ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ปรัชญาดุสิตบัณฑิต ปร.ค. (ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค) อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ตามกรอบแนวคิดและจุดประสงค์ของการวิจัย

2.3.2 นางจ่านง โส้หนู ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ศษ.ม. ภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านเจริญสุข อำเภอโน้โสม จังหวัดอุดรธานี ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านภาษา

2.3.3 ดร.คำดี จันทร์เกตุ การศึกษาดุสิตบัณฑิต กศ.ค. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้อำนวยการโรงเรียนร่วมมิตรวิทยา อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านการประเมินผลและการวัดพฤติกรรม

2.4 นำแบบวัดไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายที่บ้านน้ำโสม ตำบลน้ำโสม อำเภอโน้โสม จังหวัดอุดรธานี จำนวน 40 คน แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือและนำมาปรับปรุง เพื่อให้ได้ค่าอำนาจจำแนกรายข้อที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้วิธีหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนในแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.5 จัดพิมพ์แบบประเมินผลเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

4.3 ประเมินชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน รายครัวเรือนก่อน
การดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

4.4 ดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง
อย่างยั่งยืน ตั้งแต่วันที่ 17 กรกฎาคม 2556 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2557

4.5 ประเมินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และ
ความพึงพอใจ หลังการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง
อย่างยั่งยืน ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2557

4.6 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม ลงรหัสและนำไปวิเคราะห์
ข้อมูลต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ MANOVA (Repeated
Measure)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวัดความสำเร็จของการทดลองในกลุ่มทดลอง จำนวน 50 ครัวเรือน ใช้
การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามทั้ง 6 ตัว ระหว่าง ก่อนการทดลองและหลังการทดลองด้วย
MANOVA (Repeated Measure) ในตัวแปรตามที่ศึกษาจำนวน 6 ตัว ได้แก่

6.1 รายได้ครัวเรือน

6.2 รายจ่ายครัวเรือน

6.3 จำนวนพืชเพื่อการยังชีพ

6.4 จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ

6.5 จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้า

6.6 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพา
ตนเองอย่างยั่งยืน